

שם פרטי ושם משפחה: _____

כיתה: _____

גלויות מן הנוף הצלילי שלנו

במשימה זו עליכם לתאר בכתב קטע מעולם המציאות שלכם, מהסביבה שבה אתם חיים ופועלים. אולם, בניגוד למה שאתם אולי חושבים, תצטרכו לתאר לא את מה שאתם רואים, אלא את מה שאתם שומעים סביבכם, את הנוף הצלילי, האקוסטי¹. במשימה זו תעבדו בשלבים. בשלב הראשון, בכיתה, תעסקו ברכיבים הלשוניים הקטנים שבונים את הטקסט: במילים, בצירופים ובמשפטים בודדים, שנושאים משמעות של קולות וצלילים. רק בשלב השני, שייעשה בבית, תכתבו את התיאור עצמו על-פי ההנחיות שתקבלו.

חלק א: מילים השייכות לתחום הצלילי

לפניכם רשימה לא ממוינת של מילים וביטויים מן השדה הסמנטי של קול. עיינו בה, ואחר-כך ענו על סעיפים 1, 2 ו-3.

גִּנְח	הַמְיָה	חֲרִיקָה
צִפְצֵף	מְפִיז	חֶרֶשׁ-חֶרֶשׁ
גוֹנֵג	שֶׁרֶק	מְחֲרִישׁ אֲזִנִּים
רַעְמֵי-צֹחֹק	בוֹם	אִנְשָׁה
נָדַם	צֶעֶק	הַמְהוֹם
בְּקוֹל בּוֹכִים	נָחַר	חִצְצָר
בַּת-קוֹל	בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת	מִשְׁק (פְּנִימִים)
יִלְלָה	זַעַק	מְלַמֵּל
שָׂאֵג	הַדְּהוּד	רַחֵשׁ
תוֹפֵף	גְּרָגוֹר	צִפְפִּירָה
קֶרֶקֶר	נְקִישָׁה	לְחֵשׁ
שִׁשְׁשׁ...	צִלִּיל תַּפּוּס	צְרִימָה
קוֹל דְּמָמָה דִּיקָה	רְשָׁרוֹשׁ	זְמִזְמוֹם

¹ אקוסטיקה - ענף בפיזיקה, תורת הצלילים והשמיעה.

אנומטופאה - מילים המחקות צלילים

1. מצאו ברשימה שבעמוד הקודם שלוש מילים אנומטופאות, וכתבו אותן כאן.

01 _____

דוגמה: זמזום

א. _____ ב. _____ ג. _____

צירופים השייכים לתחום הצלילי - משמעות נלווית חיובית, משמעות נלווית שלילית

2. בחרו מילים מן הרשימה, ומיינו אותן לשתי קבוצות: בקבוצה א - כללו שתי מילים שהמשמעות שלהן יוצרת אצלכם תחושה נעימה, חיובית. בקבוצה ב - כללו שתי מילים שהמשמעות שלהן יוצרת אצלכם תחושה לא נעימה, שלילית.

02 _____

הסבירו את בחירתכם לתחושה החיובית או לתחושה השלילית כמו בדוגמה.

קבוצה ב - תחושה שלילית

דוגמה:

נקישה - צליל מעצבן, לא נשלט.
מעיד על פחד או על קור. (נקישת שיניים)

1. _____

2. _____

קבוצה א - תחושה חיובית

דוגמה:

רחש - צליל מרגיע ונעים.
יוצר אסוציאציה רומנטית (רחש מים).

1. _____

2. _____

מבזק קצר של נוף צלילי

תארו בקצרה את הנוף הצלילי באחד מחמשת המצבים שלהלן, לפי בחירתכם:

3

03

א. כיתה בשעת מבחן

04

ב. בית כנסת בשעת תפילה

ג. ביקור אצל רופא שיניים

ד. הבקעת שער במשחק כדורגל

ה. הרגע שבו מודיעים על שיעור שבוטל

שימו לב: אפשר להיעזר ברשימת המילים והביטויים שבעמוד הראשון.

כשתסיימו, מסרו חלק זה למורה, ותקבלו את חלק ב של המשימה.

שם פרטי ושם משפחה: _____

כיתה: _____

חלק ב: צעדים בכתיבת תיאור: מן התכנון ועד כתיבת הגרסה הסופית

הנחיות לכתיבת התיאור

קראו את ההנחיות, ואחר כך ענו על סעיפים 1, 2, ו-3.

נעצור לרגע ונקשיב לנוף הצלילי המקיף אותנו בחיי היומיום: בכיתה, בבית, ברחוב, במקומות פרטיים וציבוריים. מה אנו שומעים? מהו הנוף הצלילי הסובב אותנו? מה דעתנו עליו - האם זהו נוף נעים? נוף מטריד? נוף מפרה? נוף מרגיע? נוף מסקרן? האם גם הזולת חושב כך?

חשבו כעת על קטע בנוף הצלילי שלכם שאתם רוצים לתאר. יש אפשרויות רבות: נוף צלילי ברגע מסוים בבית, בקניון, בסופרמרקט, בברכה ובשיעור, או הפסקה בבית הספר ונסיעה באוטובוס. אתם יכולים לבחור את האתר ואת הזמן המתאים לתארו.

באמצעות התיאור שלכם נסו להעביר לקורא גם את הקולות והצלילים (או הרעשים) שאתם שומעים, וגם את יחסכם האישי לנוף הצלילי הזה.

כדי לקבל רעיונות אפשריים לנופים צליליים - עיינו בקטעים שבעמוד הבא. כמו כן, לרשותכם רשימת המילים המציינות צלילים, שעבדתם אתה בחלק א.

גִּנְח	הַמְיָה	הַרְיָקָה
צִפְצֵף	מְפִזִּים	חֶרֶשׁ-חֶרֶשׁ
גוֹנֵג	נְשָׂרָק	מְחַרֵּשׁ אֲזָנִים
רַעְמֵי-צִחֹק	בוֹם	אֲנִשָּׁה
נָדֵם	צֶעֶק	הַמְהוּם
בְּקוֹל בּוֹכִים	נַחַר	חִצְצָר
בֵּת-קוֹל	בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת	מְשַׁק (כְּנָפִים)
יִלְלָה	זֶעַק	מְלִמּוֹל
נְשִׂאֵג	הַדְּהוּד	רַחֵשׁ
תוֹפֵף	גְּרָגוֹר	צִפְיָה
קוֹרְקוֹר	נְקִישָׁה	לְחֵשׁ
נְשִׂשׂ...שׂ	צִלִּיל תְּפוֹס	צְרִימָה
קוֹל דְּמָמָה דְּקָה	רְשָׁרוֹשׁ	זְמָזוּם

לקריאה, לעיון, למחשבה

עיינו בקטעים שלפניכם, העוסקים בשמיעה ובהאזנה. אינכם נבחנים עליהם, הם נועדו לשמש לכם השראה למטלת הכתיבה שבהמשך.

"בעל כורחו אדם נולד, חי ומת, נאמר במקורות, ועל כך אפשר להוסיף: בעל כורחו הוא שומע. האוזניים אינן מצוידות בעפעפיים, כעיניים, ולעולם אי אפשר לעצום אותן ולהניח להן ממלאכתן, או לפחות להסיט אותן, לערפל אותן קצת... אנחנו שבוייו של חוש השמיעה, ותודעתנו נתונה לחסדיו ולשליטתו: מרגע לפני ההירדמות בלילה ועד לשניה שבה מתעוררים בבוקר."

מתוך: נעם בן זאב, "שלה לי שקט", 29.11.1999, מדור גלריה, עמ' 17.
© כל הזכויות שמורות לעיתון "הארץ" בע"מ.

כדאי שתדעו שמוזיקה שמושמעת בעצמה רבה משפיעה על מערכת העצבים. יש עדויות לכך שחשיפה ממושכת לרעש פוגעת במערכת העצבים לא רק של מבוגרים, ופוגמת ביכולת הריכוז וביכולת להתמודד עם משימות של פתרון בעיות. חשיפה לרעש עלולה לפגום גם במערכת החיסונית, לפגוע באיזון לחץ הדם ולגרום לנזקים גופניים נוספים.

מתוך: "קול הרעש" מדור "מד חום", בעריכת ד"ר לוי, איתנים, ספטמבר 99, עמ' 22-23.

לפני ימים מספר הזדמן לי לשבת באולם היכל התרבות, ולהאזין לרסיטל² של הפסנתרן הנפלא איוו פוגורליץ. ואמנם ניסיתי ככל יכלתי להאזין, אבל מה ששמעתי דמה לקונצרט לשיעול, מטריות וטלפונים סלולאריים, יותר מאשר לרסיטל. המבקרים באולמות הקונצרטים כבר מכירים את התופעה המדהימה שמתרחשת מיד אחרי שאדם אחד פוצח בשיעול: מיד אחרי שנשמע השיעול הראשון (בדרך כלל בפרק החרישי ביותר של היצירה) מצטרפים כבמקהלה משתעלים אחרים, כאילו קיבלו אות. לאחרונה נוספו לתזמורת המאולתרת גם הטלפונים הסלולאריים, ובקונצרט האחרון הפליאו לעשות המטריות הנופלות, שהרי יום גשם היה.

מתוך: "קונצרט לשיעול ולסלולארי", מכתבים למערכת, 20.12.99.
© כל הזכויות שמורות לעיתון "הארץ" בע"מ.

* אזעקות של מכוניות * צלצולים * הרמת קול של בעלי תפקידים בכיתות * מוסיקת רקע
בבריכה, בחנות * טרטור אופנועים, משאיות, מטוסים * נביחות כלבים * פצפוצי קפצונים

אסוציאציות של תלמידים על הנושא "רעש"

הפסקה פעילה מי צריך את זה? מוסיקה קצבית, רועשת בוקעת מרמקולים רבי-עוצמה המוצבים בכל רחבי בית הספר במסדרונות, באולם המבוא, בחצרות. אין מפלט. אין לאן לברוח. וכאילו זה אינו מספיק, הרי שבין הקטעים ה"מוזיקליים", מופעלת גם ללא רחמים, במלוא עצמתה - מערכת הכריזה! והפעם התלמידים הם שמשמיעים קריאות, ברכות, פרסומות, הודעות. שמח! האמנם? ומה על זכותם של אלה הזקוקים להפסקה שקטה ושלווה.

מתוך דבריה של מורה בחטיבת ביניים

² רסיטל - הופעה מוזיקלית בזמרה או בנגינה של אמן סולן או של צמד אמנים.

היערכות ותכנון

1. מלאו את דף התכנון שלפניכם, והגישו למורה.

שם התלמיד/ה: _____

דף תכנון

• הנוף הצלילי שבחרתי לתאר הוא: _____

• על-פי הזיכרון, ה"נוף" הזה מורכב מ... / בנוף הזה רואים ושומעים:

• העמדה שלי כלפי הנוף הצלילי שבחרתי היא (מה אני חושב עליו? מה אני מרגיש לגביו? מה מציק לי ביחס אליו? מה רע/טוב בו? מה אני רוצה לומר עליו?):

• תיעוד הנוף הצלילי ייעשה בכתב!

אני מתכוון לתעד את הנוף הצלילי באמצעים נוספים (סמנו בעיגול):

- רשמקול (טייפ)

- מצלמת וידאו

- אמצעי אחר _____

תיעוד ההאזנה בשטח

2. עליכם לגשת למקום שבחרתם, להאזין לצלילים הנשמעים בו ולתעדם על גבי דף שתצרפו למשימה. יש לציין בפירוט רב את מה ששומעים. בשלב זה אל תקפידו על ארגון, על עריכה או על ניסוח. כאמור, את דף התיעוד שתכינו מסרו למורה.

גלויה מן הנוף הצלילי שלי: כתיבת טקסט תיאורי

3. כתבו עכשיו את התיאור בשלמותו, על בסיס הפרטים שרשמתם לעצמכם בשעת התיעוד בשטח. אורך התיאור כעמוד. תנו לטקסט כותרת מתאימה משלכם.

05 _____
06 _____

- בשלב הראשון כתבו טיוטה.
- בשלב השני, ערכו בקרה של הטקסט - הן בקרה עצמית והן על ידי חבריכם.
- הבקרה תיעשה באמצעות טופס בקרה והערכה שנמצא בעמוד הבא. בטופס הזה מפורטות הנקודות שעל-פיהן יוערך הטקסט התיאורי שלכם. אינכם צריכים להגיש את טופס הבקרה וההערכה למורה.
- לפי המשוב שקיבלתם בטופס הבקרה וההערכה, שכתבו את הטקסט, ולבסוף הגישו את הגרסה הסופית למורה. אתם יכולים להגיש טקסט בכתב יד או טקסט מודפס.

טופס בקרה והערכה

מלאו את הטופס הבקרה.

במידה רבה	במידה סבירה	במידה מועטה	
			<p>תוכן: האם התיאור ממוקד באמת בנוף צלילי מסוים (ולא גולש גם לעניינים אחרים)? אם לא - צריך להתמקד! האם הקוראים מקבלים תמונה מלאה ומפורטת של הנוף הצלילי? אם לא - צריך לחזור לשטח!</p>
			<p>אמינות: האם הקוראים ישתכנעו שבאמת הבאת תיאור מן ה"שטח", ולא הסתפקת בכתיבה מן הזיכרון? אם לא - נא להתייעץ ולשנות!</p>
			<p>הבעת עמדה אישית באמצעות התיאור: האם יש בטקסט ביטוי לעמדה וליחס שלך כלפי הנוף הצלילי? אם לא - יש למצוא דרך לשלב אותה בטקסט!</p>
			<p>העיצוב הלשוני של התיאור: האם בחרת מילים קולעות לציין הקולות (הצלילים, הרעשים) שתיארת? אם לא - נא להיעזר ברשימה ולשכתב! האם יש בטקסט מאפיינים של תיאור, כגון: שימוש בלשון ציורית, חזרות, משפטים קצרים ומשפטים ארוכים, משפטים שלמים ומשפטים קטועים וכו'? אם לא - יש לשקול את שילובם בטקסט!</p>
			<p>ארגון: האם הטקסט מאורגן (למשל, לפי סדר ההתרחשות או לפי המיקום במרחב)? אם לא - יש לשקול שינוי של סדר המשפטים או ליצור הפסקות! האם הכותרת קולעת? אם לא - אפשר להחליפה! האם עיצוב הפורמט של הטקסט (החלוקה לפסקות) מתאים לתוכן? אם לא - יש לתקן!</p>
			<p>בקרה לשונית: האם התיאור נקרא בצורה קולחת ובשטף (ואין סכנה שהקוראים "ייתקעו")? האם הלשון תקינה ובהירה (מבחינת הכתיב, הפיסוק והניסוח)? אם לא - יש לשכתב!</p>
			<p>התרשמות כללית: האם הטקסט מעניין? אם לא... האם כדאי להתחיל את הכול מחדש?</p>

הגישו את הגרסה הסופית של הטקסט למורה.